

A MAGYAR GYÓGYSZERKÖNYV (PHARMACOPOEA HUNGARICA)
MÁSODIK KIADÁSÁNAK ISMERTETÉSE.¹⁾

Dr. Maizner János egyetemi tanártól.

25000 — VIII. sz. a. kelt magas belügyministeri rendelet erejénél fogva a Magyar Gyógyszerkönyv 2-ik kiadásának életbe léptetése folyó 1888-ik évi október hava 1-sejére el lőn rendelve, egyúttal az első Magyar Gyógyszerkönyv hatálya megszüntetve. (Kelt Budapesten 1888-ik évi ápril hóban, B. Orczy Béla); azonban a nagyméltóságu belügyminister úrnak 60778 1888—VIII. sz. a. kelt körrendelete értelmében az új Magyar Gyógyszerkönyv életbe léptetése 1889-ik évi januárius hava 1-sejéig elhalasztatott, mindezeknél fogva azt főbb vonalaiban megismertetni alkalomszerűnek tartjuk; czíme:

„Magyar Gyógyszerészkönyv. Pharmacopoea Hungarica. Második kiadás Editio secunda. Budapest, az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája 1888. Nagy 8-adrét, XLV. 716 lap; szövege a bal oldalon magyar, a jobb oldalon latin; a III. lapon az azt életbe léptető belügyministeri rendelet foglaltatik, a VII—XIII-ig terjedő előszóban a munka szerkesztésében a szerkesztő bizottság által követett vezérelvek, a XIV—XVII-ig az általános szabályok, a XIX-től egész a XLV-ig a tartalomjegyzék — index — vannak előadva; az 1-ső laptól kezdve egész a 619-ik lapig a gyógyszerek, azon túl a 695-ik lapig terjedőleg a kémszer-készlet és azokon túl egész végig a mellékelt táblázatos kimutatások foglalvák; — a nyomdai kiállítás csinosabb, tetszetősebb, a papiros finomabb, mint az első kiadásé.

Ezt az új magyar Gyógyszerkönyvet ugyanazon tiszteletre méltó tudós szakférfiakból álló bizottság dolgozta ki, a melyet 17 évvel ez előtt az első magyar Gyógyszerkönyv összeállításával és szerkesztésével bizott meg a Nagyméltóságu Belügyministerium; a bizottságból csupán Dr. Margó Tivadar budapesti egyetemi tanár s az orsz. köz-

¹⁾ Előadatott az 1888 október hó 19- és november hó 30-iki orvosi szakülésen.

egészségügyi Tanács rendkívüli tagja hiányzik, kinek helyére Dr. Tóth Lajos budapesti egyetemi magántanár hivatott meg.

A szerkesztő bizottság tagjai voltak: Than Károly vegy tudor, egyetemi tanár elnöklete alatt: dr Csatári Csatáry Lajos a bizottság jegyzője, dr Wagner János, dr Tolcsvai Korányi Frigyes, dr Balogh Kálmán egyetemi tanárok, dr Tóth Lajos egy. magántanár, továbbá dr philos. Müller Bernát és Jármay Gusztáv gyógyszerártulajdonosok; a bizottság munkálataiban azonban annak leg-hivatottabb tagja: dr Balogh Kálmán, ki e folyó év július 15-én férfikora teljében, hazai tudományosságunknak hamarjában alig pótolható kárára elhunyt, hosszasan tartó súlyos betegsége miatt érdemleges részt — nézetünk szerint — alig vehetett.

Az 1871-ben megjelent első magyar Gyógyszerkönyvnek főleg az 1869-ben megjelent osztrák Gyógyszerkönyv 6-ik kiadása szolgált vezérfonalul; az új magyar Gyógyszerészkönyvnek pedig az 1882-ben Berlinben megjelent Pharmacopoea Germanica 2-ik kiadása, a mit, eltekintve az első kiadás előszavának 3-ik pontja alatt (lásd a VIII. és IX. lapon) foglaltaktól, ama csekélynek tetsző körülmény is látszik igazolni, hogy az 1871-iki magyar Gyógyszerkönyvben a kristályok latinul mint *crystalli* nőnemű végzettel fordulnak elő, mint az említett osztrák 6-ik kiadásban; az új magyar Gyógyszerkönyvben pedig következetesen mint *crystalla* semleges végzettel használatnak, éppen úgy, mint a *Pharmacopoea Germanica*-ban; továbbá a magyar leírás (1871.) latin szövege számos helyt csaknem betű szerint van visszaadva, a miből azt kellene következtetni, hogy a latin szöveg az eredeti, a magyar leírási szöveg pedig amannak fordítása; — végül a mi az új magyar Gyógyszerkönyvnek kiváló becsét kölcsönöz, az ama körülmény, hogy az erősen ható gyógyszerek jellegzése után azoknak egyes és napi adagjai is felsorolják; e czélszerű újítást a *Pharmacopoea Germanica*, idézett (1882-ik évi) kiadásából vette át az új magyar Gyógyszerkönyv.

A *Pharmacopoea Germanica* második kiadása egy a kor színvonalán álló kerekded, teljes és annyira bevégzett mű, hogy annak használata minden korábbi más Gyógyszerkönyvnek igénybevételét merőben feleslegessé teszi; sajnos, hogy ugyanezt az új magyar Gyógyszerkönyvről nem mondhatni; mert az általános szabályok 4-ik pontja alatt foglaltak szerint: hogy t. i.

4. „Azok a gyógyszerek, a melyek a jelen Gyógyszerkönyvben nincsenek ugyan felvéve, de az orvosoktól rendeltetvén a gyógyszer-tárakban tartatnak, hamisítatlanok, tiszták és a legjobb minőségűek legyenek.“

„Ha különben azok a magyar Gyógyszerkönyv első kiadásában, vagy a korábbi osztrák Gyógyszerkönyvek valamelyikében le volnának írva, úgy szigorúan ahhoz a leíráshoz kell alkalmazkodni.“

„Ha pedig a rendelt gyógyszerési készítmény a felsorolt gyógyszerkönyvek egyikében sem volna leírva, akkor úgy kell azt készíteni, a mint a jelen Gyógyszerkönyv a hozzá leghasonlóbb szer készítését előírja.“ — A mi gyógyszerészeink nem csupán az új kiadású gyógyszerkönyvet, hanem az 1871-ben kiadott (első) magyar gyógyszerkönyvet, valamint az ehez tartozó Függelékét 1883-ból, úgyszintén a Pharmacopoea Austriaca 1869-ben megjelent 6-ik, és ugyancsak ennek 1855-ben megjelent 5-ik kiadását is meg kell szereznők, melyek közül az utóbbi már csak bajosan szerezhető meg; minélfogva az új magyar Gyógyszerkönyv által támasztott igényeknek alig felelhetnek meg.

Az új magyar Gyógyszerkönyvben több egymással ellentétben álló rendszabályt találhatni, a mi semmikép sem válik a szóban forgó mű előnyére, és a gyógyszerésznek biztos és határozott irányadóul nem szolgálhatván, csakis kellemetlen visszasságok keletkezésére ad alkalmat. Lássunk egy példát: a gyógyszerész egyetemi gyógyszerészeti tanpályája sikeres befejeztével esküvel (lásd Merényi Dezső „Magyar gyógyszerészeti törvények, Budapest, 1884. munkája 47. és 48-ik lapjain) kötelezvé magát, hogy „a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvénnyhez ragaszkodván, sem mi helyettesítést használni, semmi szert kihagyni, sem a megrendelt mennyiségből levonni nem fog, valamint a kétes esetekben a rendelő orvos tanácsát szerényen és illetőleg kikérendi“ ; — a jelen gyógyszerkönyv feljebb érintett általános szabályai értelmében pedig azokat a szereket, melyek az új gyógyszerkönyvbe felvéve nincsenek, de az orvosok által rendeltetvén hamisítatlan, tiszta és a legjobb minőségű állapotban tartani köteles lévén, abban az esetben, ha az orvos az új gyógyszerkönyvből kiküszöbölt Aqua Laurocerasit talál rendelni, az új gyógyszerkönyvben az Aqua amygdalarum amararum leírása végsoraiban azt olvassa: „Aqua laurocerasi helyett

aqua amygdalarum amararum-ot szolgáltatass ki^a, ebből látnivaló: hogy a gyógyszerész az új gyógyszerkönyv eme szabványa értelmében letett esküjével jó ellenkezésbe; a mire éppen semmi szükség sincs, mert az általános szabályok említett 4-ik pontja az Aqua laurocerasi tartását és kiszolgáltatását megengedi.

Az ily egymással homlokegyenest ellenkező szabványok semmi szín alatt sem helyeselhetők; a lelkiismeretes gyógyszerész ezek behatása alatt zavarba jó az iránt, hogy mit cselekedjék, és végre is az új gyógyszerkönyv ilyenmő categoricus rendelkezései — esküszegésre késztetvén a gyógyszerészt — morálisoknak bizonyára nem mondhatók. Ilyen rendelkezéseket találunk még a) a 148-ik lapon: „Ha barna Chinakéreg rendeltetik, a succirubra Chinakéreg szolgáltatass ki helyette“; b) a 332-ik lapon: „Lactucarium austriacum helyett Lactucarium germanicum-ot szolgáltatass ki“; c) a 346-ik lapon: Ferrum oxydatum dialysatum helyett Liquor Ferri oxydati-t szolgáltatass ki; d) a 372-ik lapon: „Ha eczetsavas morphint rendelnek, helyette sósavas morphint szolgáltatass ki.“

A gyógyszerészek esküje által szorosan tiltott eme helyettesítések vonzó mintaképűl a Pharmacopoea Germanica 2-ik (1882.) kiadásában szintén előforduló példák szolgáltak, a mi félreismerhetlen bizonyosága annak, hogy — mint feljebb említők — az új magyar Gyógyszerkönyv szerkesztése körül a Pharmacopoea Germanica vezérelvei lőnek követve; ilyen példák a következők:

a) az Aqua amygdalarum amararum tárgyalása végsoraiban a 30-ik lapon olvashatni:

„Aquae Lauro-Cerasi loco Aqua amygdalarum amararum dispensanda est.“

b) az 59-ik lapon a Chrysarobinum leírása végsoraiban ez áll:

„Quotiescunque Acidum chrysophanicum ad usum externum praescriptum erit, Chrysarobinum dispensandum est.“

c) a 163. lapon a Liquor ferri oxychlorati-t ismertető cikk végén csak facultative engedtetik meg a helyettesítés eme szavakkal:

„Quotiescunque Liquor ferri oxydati dialysati praescriptus erit, Liquorem ferri oxychlorati dispensare licet“; — és

d) a 180-dik lapon a Morphinum hydrochloricum-ot tárgyazó leírás végsoraiban ezek foglaltnak;

„Quotiescunque Morphinum aceticum praescriptum erit, Morphinum hydrochloricum (quoniam est stabilius) dispensa“; a mint látjuk, itt a helyettesítés a Morphinum hydrochloricum nagyobb mérvű állandóságával van indokolva.

Lehet, nincs ugyan tudomásunk róla, hogy a német birodalmi gyógyszerészeket kötelező eskű, tekintettel a Pharmacopoea Germanica imént bemutatott szabványaira, a helyettesítést megengedhetőnek tartja; nálunk azonban addig, míg a gyógyszerészek a felsőbb helyről előírt eskűvel köteleztetnek a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvényhez ragaszkodni, a helyettesítéseket megengedhetőeknek nem tartjuk. Ezen anomalia megszüntetéséről az országos közegészségügyi Tanács van hivatva gondoskodni. Nézetünk szerint a következő eljárással célzott érhetnénk: szükséges lenne ugyanis a gyógyszerészek eskűje 5-ik pontját (lásd feljebb) a következőleg módosítani:

„Hogy a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvényhez ragaszkodván, semmi helyettesítést használni, — a Magyar Gyógyszerkönyv 2-ik kiadásának 76-ik, 148-ik, 332-ik, 346-ik és 426-ik lapjain említett esetek kivételével, — továbbá semmi szert kihagyni, sem a megrendelt mennyiségből levonni nem fog sat., sat.

Egy más — véleményünk szerint gyökeres — eljárási mód szerül a következőket ajánlhatnánk, mely szerint az új magyar Gyógyszerkönyv idéztük lapjain előforduló helyettesítések merőben törlendők, és a gyógyszerészek szorosán a jelenben érvényben levő eskű tartalmához ragaszkodni köteleztessenek.¹⁾

Kellemesen érintő egyik előnye az új magyar Gyógyszerkönyvnek az, hogy belőle a nyers készítmények ki vannak hagyva; sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy a kihagyás elve nincs következetesen keresztül véve; így például ki vannak küszöbölve: az

Acidum hydrochloricum crudum = nyers sósav,

Acidum nitricum crudum = nyers salétromsav,

Acidum sulfuricum anglicanum = angol kénsav,

¹⁾ J e g y z e t. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a helyettesítésekre sem az első magyar Gyógyszerkönyvben, sem pedig az osztr. Pharmacopoea bármely kiadásában példa nincsen!

Aether crudus = nyers aether.

Oleum jecoris aselli fuscum = barna gadóczmáj-olaj,

Sulfur crudum = nyers kén;

holott az Acidum carbolicum crudum = nyers carbolsav, és az Oleum lini venale = lenmag-olaj polgárjogot nyertek az új magyar Gyógyszerkönyvben.

Ezen általános észrevételeink előrebocsátása után áttérünk először is ama szerek felsorolására, a melyek az új m. Gyógyszerkönyvből „a tudomány jelentékeny előrehaladása következtében“ (lásd az előszót) mint elavultak (?) kihagyattak, ezek a következők: u. m.

Acidum hydrochloricum crudum = nyers sósav.

Acidum nitricum crudum = nyers salétromsav.

Acidum sulfuricum anglicanum = angol kénsav.

Aether crudus = nyers aether.

Aqua amygdalarum amararum concentrata = Tömény keserű mondola-víz.

Aqua Chamomillae = székfűvirágvíz.

Aqua Kreosoti = Kreozot-víz.

Aqua Laurocerasi = Borostyán meggyvíz.

Aqua Melissa = Czitromfű-víz.

Aqua menthae crispae = Fodorménta-víz.

Argentum nitricum cum kalio nitrico = Légenysavas ezüst légenysavas káliummal.

Bolus armena = Örmény agyag.

Carvum = Köménymagvak.

Cascarilla = Kaszkarilla kéreg.

Ceratum fuscum = Barnaviasz-tapasz.

Chamomilla romana = Római székfűvirágok.

Chelidonium = Fecskefű

China fusca = Barna China kéreg.

Chinidinum sulfuricum = Kénsavas Chinidin.

Chininum ferro-citricum = Czitromsavas vasas Chinin.

Cina = Aleppói Cinavirágok.

Cinchoninum sulfuricum = Kénsavas Cinchonin.

- Cochlearia = Kalántorma
Conium = Bürök.
Crocus austriacus = Safrány.
Digitalinum depuratum = Tisztított Digitalin.
Dulcamara = Édes-keserű.
Electuarium aromaticum = Illatos nyelet.
Electuarium aromaticum cum opio = Illatos nyelet mákony-
nyal (Terjék = Theriaca).
Emplastrum adhaesivum borussicum = Porosz ragtapasz.
" Conii maculati = Bürök-tapasz.
" meliloti = Sárga lóherefű-tapasz.
" oxycroceum = Sáfrányos tapasz.
" ad rupturas = Sérvelles tapasz.
Extractum Cascarillae = Kaszkarilla-kivonat.
" Chelidonii = Fecskefű-kivonat.
" Chinae fuscae = Barna Chinahéj-kivonat.
" Conii maculati = Bűdös bürök-kivonat.
" Graminis = Taraczk-kivonat.
" hyosciami seminum = Beléndekmag-kivonat.
" lactucae virosae = Mérges saláta-kivonat.
" Quassiae = Keserűfa-kivonat.
" Trifolii fibrini = Vidra-eleczke-kivonat.
" Valerianae = Gyökönke-kivonat.
Ferrum oxydatum dialysatum solutum = Dialysált vas-
éleg-oldat.
Galbanum = Galbanum mézgás gyanta.
Gaze salicylatum = salicylosított gaze.
Gramen (radix, rectius Rhizoma graminis = Taraczk-gyökér.)
Gummi Guttae = Gutti mézga.
Iris florentina = Firenzei nőszirom.
Kalium sulfuratum = Kénkálium.
Lapis haematites = Vértő.
Laurus = Babér.
Lavandula = Lavandula.
Macis = Szerecsendióhéj.
Melilotus = Dutkóró.
Mentha crispa = Fodorménta.

Myrrha = Mirha.

Olea aetherea = az illó olajok általános tulajdonságai.

Oleum aurantii florum = Narancsvirág-olaj.

„ Bergamottae = Bergamotta héj-olaj.

„ carvi = Köménymag-olaj.

„ jecoris aselli fuscum = Barna gadóczmáj-olaj.

„ nucis moschatae = Szerecsendió-olaj.

„ olivarum = Faolaj.

Olibanum = tömjén.

Origanum = Murvapik.

Papaver rhoeas = Pipacs.

Pastilli e Natrio hydrocarbonico = Kétszénsavas szikenyeczukorkorongok.

Phellandrium = Bösövény.

Physostigminum sulfuricum = Kénsavas Physostigmin.

Plumbum aceticum solutum = Oldott eczetsavas ólóm.

Pyrethrum = Pyrethrum.

Quassia = Keserűfa.

Semina Quercus tosta = Glandes quercus tostae = Pörkölt tölgyemakk.

Sanguis Draconis = Sárkányvér.

Sapo Szegedinensis = Szegedi szappan (ezt a hazafiság bevitte, a haladó tudomány kibuktatta).

Scammonium = Aleppói Skammónium gyanta.

Species aromaticae = Illatos thea-elegy.

Species aromaticae pro Cataplastmate = Illatos thea-elegy péporogatáshoz.

Species emollientes = Lágyító thea-elegy.

Species emollientes pro Cataplastmate = Lágyító thea-elegy péporogatáshoz.

Spilanthus = Szennyefű.

Spiritus Cochleariae = Kalántormaszesz.

Spiritus lavandulae = Levendulaszesz.

Stibium chloratum = Chlórantimon.

Stramonium = Redősziröm.

Strychninum = Strychnin.

Sulfur crudum = Nyers kén.

Symphytum = Nadálytő.

Syrupus acetositatis Citri = Czitromlé-szörp.

Syrupus ribium = Ribiszke-szörp.

Thea = Chinai thea.

Thuja = Életfa.

Tinctura Benzoes = Benzoe-festvény.

” Myrrhae = Mirha-festvény.

” Spilanthi oleracei = Kerti Szennyefű-festvény.

” Stramonii = Redőszírom-festvény.

” Thujae = Thuja-festvény.

” Veratri viridis = Zöld zászpa-festvény.

Traumaticinum = Traumaticin.

Ungventum Glycerini cum Amylo = Zsírédír keményítővel.

” ” ” Sapone = Zsírédír szappannal.

” Juniperi = fenyőbogyó-ir.

Uva ursi = Medveszöllő.

Veratrum album = Fehér zászpa.

” viride = Zöld zászpa.

Verbascum = Farkkóró.

Zincum granulatum depuratum = Tisztított szemcsézett horgany.

Ezek után szükséges, hogy az új magyar Gyógyszerkönyvbe felvett gyógyszerekkel ismerkedjünk meg; ezek a következők:

Acidum carbolicum crudum = nyers carbolsav.

” ” liquidum = folyékony carbolsav.

Antifebrinum = Antifebrin.

Antipyrinum = Antipyrin.

Aqua amygdalarum amararum = Keserű mandula-víz.

” calcis saccharata = Czukros mész-víz.

” carbolata = Carbolos víz.

Bismuthum tannicum = Csersavas bismút.

Bolus alba = Fehér agyag.

Calcium sulfuricum ustum = Égetett kénsavas mész.

Cortex Chinae Calisayae convolutus = Összegöngyölődött,
vagy csöves sárga Chinakéreg.

Cortex Chinae succirubrae = Vörös Chinakéreg.

Chlorodyne = Chlorodine.

Cocainum hydrochloricum = Sósavas Cocain.

- Oleum sesami = Sesam-olaj.
„ succini rectificatum = Tisztított borostyánkő-olaj.
Paraffinum = Paraffin.
Paraldehydum = Paraldehyd.
Physostigminum salicylicum = Salicylsavas Physostigmin.
Pillulae ferratae = Vasas labdacsock.
Podophyllinum = Podophyllin.
Resorcinum = Resorcin.
Ricini semina = Ricinus magvak.
Sapo albissimus Droguistarum = kereskedésbeli legfehérebb szappan.
Sapo Kalinus albus = fehér káliszappan.
Succus liquiritiae venalis = árúbeli édesgyökér-kivonat.
Syrupus citri = Czitrom-szörp.
Syrupus Liquiritiae = Édesgyökér-szörp.
„ Senegae = Senega-szörp.
Terebinthina veneta = Velencei terpetin.
Tela sericea protegens = Lister-féle silk protective.
Tinctura Aloes = Aloe-festvény.
„ Cannabis indicae = indiai kender-festvény.
„ Chinae simplex = egyszerű China-festmény.
„ Colchici seminum = Kikericsmag-festvény.
„ Gallarum = Gubacs-festvény.
„ Guajaci resinae = Guajákgyanta-festvény.
„ Valerianae aetherea = Aetheres gyökönke-festvény.
„ Zingiberis = Gyömbér-festvény.
Tragacantha = Tragacanta-mézga.
Ungventum Glycerini = Glycerin-ir.
„ jodatum = Jód-ir.
„ kalii jodati = Jód-kálium-ir.
„ plumbi tannici = Csersavas ólom-ir.
„ Zinci oxydati = Zink-oxyd-ir.
Vinum Chinae = Chinabor.
„ Pepsini = Pepsinbor.

Az imént név szerint felsorolt gyógyszerek után nem lesz tán érdeknélküli – bár a tisztelt szakülés becses türelmét elég kemény próbára tenni képes – munka, ha ama gyógyszerek halmazán végig tekintünk, a melyek az új magyar Gyógyszerkönyvbe annak első kiadásából, valamint az 1883-iki Függelékéből vétettek át; egyúttal előzetesen megjegyezni kívánom, hogy ezek közül azok, a melyekben vagy készítésök módjára, vagy alkotó részeiknek egymáshoz való viszonyára nézve a folyton előre haladó tudomány követelte többé vagy kevésbé lényeges változás észlelhető, *-gal jelölvék. A sorozat itt következik:

Absinthium.

Acetum.

- * „ aromaticum.
- „ pyrolignosum.
- „ scillae.

Acidum aceticum concentratum.

- „ „ dilutum.
- „ arsenicosum
- „ benzoicum.
- „ boricum.
- „ carbolicum crystallisatum.
- „ chromicum.
- „ citricum.
- „ hydrochloricum concentratum purum.
- „ „ dilutum purum.
- „ nitricum concentratum purum.
- „ „ dilutum purum.
- „ phosphoricum.
- „ salicylicum crystallisatum.
- „ sulfuricum concentratum purum.
- „ „ dilutum purum.
- „ tannicum.
- „ tartaricum.

*Aconitinum

Aconitum

Aether aceticus

Aether depuratus

Agaricus Chirurgorum

- Aloe
Althaea
Alumen
Alumen ustum
Aluminium hydro-oxdatum
Ammonia pura liquida (sub nomine Liquoris Ammoniac pag
342 — 43.)
Ammoniacum
*Ammonium aceticum solutum
 " carbonicum
 " chloratum
Amygdalae amarae
 " dulces
Amyle nitrosa
Amylum tritici
Angelica
Anisum stellatum
 " vulgare
*Antidotum arsenici
Aqua aurantii florum
 " calcis
 " chlori
 " cinnamomi simplex
 " " spirituosa
 " destillata
* " foeniculi
 " menthae piperitae
 " plumbica
 " rosarum
 " vegeto mineralis Goulardi
Argentum nitricum crystallisatum
 " " fusum.
Arnica
Asa foetida
Atropinum sulfuricum
Aurantium
Axungia porci

- Balsamum Copaivae
" peruvianum
* " vitae Hoffmanni.
Belladonna
Benzoe
*Bismuthum subnitricum
Calamus
Calcaria chlorata
Calcium carbonicum nativum
" " praecipitatum
" chloratum fusum
" oxydatum
" oxysulfuratum (vide edition. 2-am 1888 sub nro 281.
pag. 368.)
*Calcium phosphoricum
Calumba
Camphora
Cannabis indica
Cantharis
Capillus Veneris
Caragheen
Carbo ligni depuratus
Cardamomum
Caryophylli
Castoreum
Centaureum
Cera alba
" flava
Ceratum Cetacei
Cetaceum
Chamomilla vulgaris
Charta sinapisata
Cortex Chinae Calisayae planus
Chininum
" bisulfuricum
" hydrochloricum
" sulfuricum

- Chininum tannicum insipidum Rosnyay
Chloralum hydratum
*Chloroformium
Chorda carbolata
Cinnabaris factitia
Cinnamomum
Citrus
Coffeinum
 " citricum
Colchicinum
Colchicum
Collodium
* " flexile
Collyrium adstringens luteum
Colocynthis
Coriandrum
Cubeba
Cuprum aluminatum
 " sulfuricum
*Decoctum Zittmanni fortius
* " " mitius
Dextrinum
Digitalis
Elaeosacchara
Electuarium lenitivum
*Emplastrum adhaesivum linteo extensum
* " anglicanum
 " cantharidum
 " " perpetuum
 " cerussae
 " diachylon compositum
 " " simplex
 " hydrargyri
 " minii adustum
* " saponatum
*Emulsio amygdalina
* " oleosa

Eucalyptus.

Euphorbium.

Extractum aconiti.

” aloes.

” belladonnae.

” calumbae.

* ” cannabis indicae

” Centaurii.

* ” Cubeborum.

” Colocynthis.

* ” filicis maris.

” Gentianae.

” hyosциami foliorum.

” liquiritiae.

* ” malatis ferri.

* ” nucis vomicae.

” opii.

* ” ratanhae depuratum.

* ” rhei.

* ” scillae.

” secalis cornuti spissum pro solutione.

” taraxaci.

Ferrum lacticum.

” natrio-pyrophosphoricum.

” pulveratum.

” reductum.

” sesquichloratum crystallisatum.

” ” solutum.

” sulfuricum oxydulatum.

Filix mas.

Filum sericeum antisepticum.

Foeniculum

*Folia sennae sine resina.

Gallae

Gentiana

Globuli martiales

Glycerinum

Guajacum
Guarana
Gummi arabicum
Guttapercha
Hirudo
Hydrargyrum
 " bichloratum ammomiatum
 " " corrosivum
* " bijodatum rubrum
 " chloratum mite
 " jodatum flavum
* " oxydatum flavum
Hydromel infantum
Hyosciamus
Ichthyocolla
*Infutum laxativum
* " rhei cum natrio carbonico
Ipecacuanha
Jalapa
Jodoformium (crystallisatum)
Jodum
Juniperus
*Kalium aceticum solutum
 " bromatum
 " carbonicum crudum
 " " purum
 " " solutum
 " chloricum
 " hydro-oxydatum
 " hydrotartaricum
 " hypermanganicum
 " jodatum
 " natrio-tartaricum
 " nitricum
 " stibio-tartaricum
 " sulfuratum pro balneo
 " sulfuricum

- Kalium tartaricum
- Kamala.
- Kreosotum.
- Kusso.
- *Lactucarium.
- Lamina (folia) Guttapercha
- Lana gossypii depurata et a pinguedine liberata Brunsi
- Lichen islandicus
- *Linimentum ammoniatum
- * " saponato-camphoratum
- Linum
- Liquiritia
- Liquor acidus Halleri
- Lithium carbonicum
- Lobelia
- Lupulus
- Lycopodium
- Magnesium carbonicum hydro-oxdatum
- * " hydro-oxdatum
- " oxydatum
- " sulfuricum
- Malva
- Manganum hyperoxydatum
- Manna
- Mannitum
- Mastiche
- Mel crudum
- " depuratum
- " rosatum
- Melissa
- Mentha piperita
- Morphinum
- " hydrochloricum
- Moschus
- Mucilago gummi arabici
- Natrium aceticum
- " boracicum

- Natrium bromatum
- " carbonicum crystallisatum
- " " dilapsum
- " hydrocarbonicum
- " hydro-oxydatum solutum
- " jodatum
- " nitricum
- " phosphoricum
- " salicylicum
- " silicicum liquidum
- " sulfuricum crystallisatum
- " " dilapsum
- Nux moschata
- " vomica
- Oleum amygdalarum dulcium
- " anisi
- " aurantiorum corticum
- " Cacao
- " cadinum
- * " camphoratum
- " caryophyllorum
- " cinnamomi Cassiae
- " citri
- " crotonis
- " Eucalypti
- " foeniculi
- * " hyosciami foliorum coctum
- " jecoris aselli flavum
- " Juniperi
- " lauri
- " lavandulae
- " lini lotum
- " macidis
- " menthae crispae
- " " piperitae
- " ricini
- " rosarum
- " rosmarini

- Oleum sinapis aethereum
- " terebinthinae rectificatum
- " Valerianae
- Ononis
- Opium
- *Oxymel scillae
- " simplex
- Papaver somniferum
- Pepsinum germanicum solubile
- Petroleum rectificatum
- Pilocarpinum hydrochloricum
- Pillulae ferri iodati
- * " laxantes
- Pix liquida
- *Plumbum aceticum basicum solutum
- " " depuratum
- " carbonicum
- " hyperoxydatum rubrum
- " oxydatum
- Potio magnesiaie citricaie effervescens
- * " Riveri
- Pulpa prunorum
- * " Tamarindorum
- Pulvis aerophorus
- " " Seidlitzensis
- " Doveri
- " gummosus
- Punica granatum
- Pyrogallolum
- Quercus
- Ratanha
- *Resina jalapae
- " pini burgundica
- Rheum
- *Roob juniperi
- " Sambuci
- Rosa

Rosmarinus ←
Sabadilla
Sabina
Saccharum
 " lactis
Sal thermarum Carolinarum
Salep
Salvia
Sambucus
Santoninum
Sapo Kalinus venalis
 " medicinalis
* " picis
* " sulfuratus
 " venetus
Sarsaparilla
Scilla
 " siccata
Sebum ovile
Secale cornutum
Senega
Senna
Serum lactis commune
Sinapis
*Solutio arsenicalis Fowleri
Solutio calcii oxysulfurati
*Species Althaeae
 " amaricantes
* " laxantes St-Germain
Spiritus (Vini)
 " aetheris
 " aromaticus
 " camphoratus
 " dilutus
* " ferri sesquichloratus aethereus
 " Spiritus salis ammoniaci anisatus
* " saponatus

- Spiritus saponis kalini
" sinapis
Spongia pressa
Stibium sulfuratum aurantiacum
" " nigrum
" " rubrum
Strychninum nitricum
Styrax liquidus
*Succus liquir. depuratus
Sulfur praecipitatum
* " sublimatum lotum
*Syrupus Althaeae
" amygdalinus
* " aurantium corticum
* " capillorum Veneris
" cinnamomi
* " diacodii
* " ferri jodati
* " ipecacuanhae
* " mannatus
* " mororum
* " rhei
* " rubi idaei
" simplex
Tamarindus
Taraxacum
Terebinthina communis
Thymolum
Tilia
Tinctura absinthii composita
" aconiti
* " amara
" arnicae
" aurantium corticum
" belladonnae
" cantharidum
" castorei

*Tinctura Chinae composita

* " " cinnamomi

" Colocynthisidum

" Digitalis

" Eucalypti

* " Jodi

" Lobeliae

" Malatis ferri

" nucis vomicae

" opii crocata

" " simplex

" ratanhae

* " Rhei Darelli

" Valerinae spirituosa

Trifolium fibrinum

Tubuli praeparati carbolati

Unguentum aromaticum

Unguentum Autenriethii.

* " Cerussae.

" diachylon Dris Hebra.

" emolliens.

* " hydrargyri.

* " plumbi acetici

* " rosatum.

" sabadillae.

" simplex.

* " sulfuratum.

Valeriana.

Vaselina.

Veratrinum.

Vinum Colchici.

" Malagense.

" Stibiato tartaricum.

Zedoaria

Zincum aceticum.

" chloratum.

" oxydatum.

Zincum sulfuricum.

„ Valerianicum.

Zingiber.

Az eddig előadottakból nyilván szembe ötlük ama körülmény: hogy a sebészi gyakorlatban használatos anyag- és kötőszerek a gyógyszerekkel elegeesen fordulnak elő; holott sokkal czélszerűbb lesz vala ezeket ép úgy, mint a vegyi kémszereket külön osztályba sorozni, a mint az már az 1883-ik évben kiadott Függelékben jó sikerrel meg volt kísérelve, a melyben legelől a gyógyszerek, ezek után a pos-ellenes kötszerek (Ligamenta antiseptica) s legvégül a kémszerek (Reagentia) tárgyalvák. Az ajánlott eljárás czélszerűsége mellett szól egyfelől az, hogy ezek a kötőszerek csaknem kizárólag kereskedelmi cikkek; másfelől egybegyűjtve meglehetősen mennyiséget képviselnek, a mint az a következő sorozatból látható:

1. Chorda carbolata = Catgut.
2. Lamina Guttaperche = Guttapercha-lemezek.
3. Natrium silicicum liquidum = Víz-üveg.
4. Filum sericeum antisepticum = Antisepticus selyemfonal.
5. Gaze carbolatum album Listeri = Lister-féle fehér carbolos

Gaze.

6. Gaze hydrargyro bichlorato corrosivo impraegnatum = Maró higanychloridos gaze.

7. Gaze jodoformio impraegnatum = Jodoformos gaze.

8. Lana Gossypii carbolata = Carbolos gyapot.

9. Lana Gossypii depurata et a pinguedine liberata Brunsi = Bruns-féle tisztított és zsírtalanított gyapot.

10. Lana gossypii hydrargyro bichlorato corrosivo impraegnata = Maró higanychloridos gyapot.

11. Lana Gossypii salicylata = Salicylos gyapot.

12. Tela sericea protegens = Lister-féle Silk protective.

13. Tubuli praeparati carbolati = Carbollal készített alagesővek, drain-csővek.

Hátra van még, hogy a kémszerekről, valamint az ezek használatánál szükséges vegyi eszközökről röviden megemlékezzünk, melyek a vegytan mai színvonalának megfelelőleg tetemesen meg vannak szaporítva s a következők:

A) Kémszerek:

I. Ötszörösen szabályos kémszerek:

1. Acidum aceticum.
2. „ hydrochloricum.
3. „ nitricum.
4. „ sulfuricum.
5. Ammonia.
6. Ammonium carbonicum solutum.
7. „ sulfuratum.

II. Közelítőleg egyszeresen szabályos kémszerek:

8. Ammonium chloratum.
9. „ oxalicum.
10. Baryum chloratum.
11. Calcium chloratum.
12. Ferrum sesquichloratum.
13. Kalium chromicum flavum.
14. „ ferricyanatum.
15. „ ferrocyanatum.
16. „ sulfocyanatum.
17. Magnesium sulfuricum.
18. Natrium carbonicum.
19. „ phosphoricum.
20. Plumbum aceticum.

III. Nem szabályos kémszerek:

21. Acidum hydrochloricum concentratum.
22. „ nitricum concentratum.
23. „ oxalicum crystallisatum.
24. „ picrinicum.
25. „ sulfuricum concentratum.
26. „ tannicum.
27. Aether.
28. Aether petrolei.
29. Alcohol amylicus.

30. Anilinum hydrochloricum.
31. Aqua bromi.
32. " calcis.
33. " chlori.
34. " hydrosulfurata.
35. Argentum nitricum.
36. Baryum nitricum.
37. Benzinum.
38. Benzolum.
39. Calcium hydrooxydatum.
40. " oxydatum.
41. " sulfuricum solutum.
42. Charta exploratoria caerulea
43. " " lutea.
44. " " rubra.
45. Chloroformium.
46. Cuprum aceticum.
47. Ferrum sulfuratum.
48. " sulfuricum.
49. Fuchsinum.
50. Hydrargyrum bichloratum corrosivum
51. Kalium aceticum solutum.
52. " bichromicum.
53. " bromatum.
54. " chloricum.
55. " hydrocarbonicum.
56. " jodatum.
57. Magnesium hydro-oxydatum.
58. Natrium hydrocarbonicum.
59. " hydro-oxydatum.
60. " nitrosum.
61. " sulfurosum.
62. " thiosulfuricum.
63. Solutio amyli.
64. " glutinis.
65. " indici.
66. " jodi et Kalii jodati.

67. Solutio laccae musci.
68. Spiritus.
69. „ absolutus.
70. Zincum purum.

IV. Szigorúan szabályos-volumetrikus-oldatok:

71. Solutio acidimetrica normalis.
72. „ alcalimetrica normalis.
73. „ argenti nitrici decinormalis.
74. „ baryi chlorati decinormalis.
75. „ Jodi decinormalis.
76. „ Kalii bijodici decinormalis pro Jodo.
77. „ Kalii bromici decinormalis pro Bromo.
78. „ Kalii hypermanganici decinormalis pro Oxygenio.
79. „ Natrii sulfurici decinormalis.

Ezen most felsorolt kémszereket egybehasonlítva az 1871-ik kiadásban, úgyszintén az 1883-iki Függelékben foglaltakkal azonnal szemünkbe ötlük, hogy az utóbbi (4-ik) osztályba foglalt 9 szigorúan szabályos — volumetrikus — oldatokból alig található néhány a magyar gyógyszerkönyv első kiadásában; a mi határozott haladásra mutat e téren; ehhez képest a vegyészeti eszközöket, melyeket a gyógyszerész tartani kötelezve van, szaporítani szintén szükségessé vált, ezek az eddig használatban levőkön kívül a következők: vékony platindrót, platindrótból készített háromszög, platinlemezek, kis platin-tégely fedővel, egy hőmérő — 20° egész + 100°-ig, egy más hőmérő + 80°-tól egész + 300°-ig hajszálcsővekkal, s kaucsukgyűrűkkel az olvadás hőmérséke fokának meghatározására, kétféle Araometer a vizenél csekélyebb vagy nagyobb fajsúlyú testek vizsgálatára, borszeszmérő, igen pontos kis kézi-mérleg és egy legalább százszorosan nagyító microscop.

Jegyzet. Az 1871-iki gyógyszerkönyvben mindössze 46, az 1883-iki Függelékbe 4 van — pótlólag — felvéve, összesen tehát 50; az új magyar gyógyszerkönyvben összesen 79 kémszer foglaltatik, mi a régebbihez képest 29-re menő szaporulatot képez.

A munka végéhez 7 táblás kimutatás van mellékelve (az 1871-iki kiadásban ellenben 20 táblát foglal magában, melyek a következők:

az I-ső tábla a mérgekként ható gyógyszerek legnagyobb adagait mutatja, a melyeken túl felnőttek számára az orvos felkiáltó jel (!) használata nélkül ne rendeljen;

a II-dik táblán a külön és elzárt helyen tartandó gyógyszerek jegyzéke foglaltatik;

a III-dik táblán a többiektől elkülönítendő gyógyszerek sorol-
vák fel;

a IV-ik tábla azon folyó gyógyszerek 15°C-ra vonatkozó faj-
súlyát mutatja, a melyek az 1871-iki magyar gyógyszerkönyvbe és
függelékébe, valamint az 1888-iki magyar gyógyszerkönyvbe felvették;

az V-ik tábla azon gyógyszerek százalékos tartalmát és egymás-
hoz való viszonyát mutatja, a melyek az 1871-iki és 1888-iki magyar
gyógyszerkönyvbe fel vannak véve;

a VI-ik táblán a gyógyszerkönyvbe felvett kémiai készítmények
oldékonyága a gyakorlat céljainak megfelelőleg ki vannak kerekítve;
s végre

a VII-ik tábla a fontosabb elemek atomsúlyát mutatja.

Az új magyar Gyógyszerkönyvnek imént vázlatosan bemutatott
tartalma ismertetéséből kétségen kívül kiviláglik a szerkesztő bizott-
ságnak közhelyesséssel találkozó ama törekvése, melynél fogva korunk
tudományos követelményeinek megfelelőleg a természettudományokra
s ezek között különösen a vegytanra kiváló súlyt helyezett. Ennél-
fogva hazai gyógyszerészeinknek mai napság elengedhetlen kötelemük,
hogy maguknak — a gyógyszerészeti technikán felül — a termé-
szettudományok-, különösen a vegytanban kellő jártasságot szerez-
zenek, mire tanpályájok alatt egyetemeinken bőséges alkalom ki-
nálkozik.

Nem mellőzhetjük ez alkalommal, hogy a szóban forgó munka
irányáról, szövegezéséről is nézetünket el ne mondjuk. A magyar szö-
veg határozottan javult az 1871-iki kiadáshoz képest, mely állításunk
bizonyítékául csak néhány példát hozunk fel: nevezetesen:

(1871.) 369-ik sz. a. a „Rózsa“ ekképen van ismertetve: Ró-
zsa, rózsaszirmok. Százlevelű rózsa, kivált pedig a damaskusi rózsa
nevű válfaj, keleten tenyésző cserje, nálunk igen gyakran tenyész-
tetik; latin nyelven eképen van ez visszaadva: „Rosa, Rosa centi-
folia Linnei, imprimis varietas Rosa damascena Mill., frutices orien-
tales, apud nos frequentissime culti, Rosaceae Juss.; a magyar
szöveg itt helytelen; mert a frequentissime itt azt jelenti: szélteben,

mindenfelé, nem pedig „igen gyakran“; az 1888-ik évi kiadásban 375 sz. a. az említett hiba következőleg van helyreigazítva: „Százlevelű rózsa, nálunk nagy kiterjedésben tenyésztett cserje“ sat.

A „Valeriana“ leírásánál a következő szöveggel találkozunk: (1871.) 495 sz. a.

„Gyöktörzs, négy Centimeter hosszú, harmadfél Centimeter vastag, mindenhol hosszú, két millimeter vastag hengerded gyökerek sűrűn nyúlnak ki, melyek szárítva szürkés barnák, csíkosak, sat.

Az új kiadásban (1888.) már némi javulás észlelhető, a mint azt az 502. sz. alatti leírás mutatja:

„A gyöktörzs felálló, 4 Cm. hosszú $2\frac{1}{2}$ Cm. vastag, a tömötten álló levélmaradványok által gyűrűzetes, minden oldalról sűrűn hosszú, 2 Mm. vastag hengerded szürkésbarna csíkos mellégyökerek indulnak ki belőle.“

Bámulatos, hogy mily csekély változtatással lehetett volna ezen a szövegen janítani a „mely“ névmás használata által ilyenképen:

A gyöktörzs felálló, melyből . . . 4 Cm. hosszú . . . szürkésbarba csíkos mellégyökerek indulnak ki.

Nem hagyhatni szó nélkül ama körülményt, hogy a magyar és megfelelő latin szöveg között itt-ott értelemzavaró különbségek fordulnak elő; például az „általános szabályok“ 6-ik pontja alatt a második bekezdés, úgyszintén a 7-ik pont (a XVI. és XVII. lapon) a latin szövegből merőben hiányzik.

Továbbá a 172-ik sz. a. a 226. és 27-ik lapokon az *Extractum liquiritiae* készítésénél a megszabott időmérték különbözik egymástól a két szövegben, a mint azt az idezárt eredeti vények igazolják:

Végy összezúzott hámozatlan édes gyökeret ezer
grammot = 1000.

Lepárolt hideg vizet hatezer grammot = 6000.

Áztasd 12 óráig, azután sajtold ki, s a maradadványra önts

Lepárolt hideg vizet kétezer grammot = 2000.

Újlagos 12 órai áztatás után sajtold ki; az elegyített s megtisztult folyadékot híg kivonat állományra párold be.

A latin szöveg eképen hangzik:

ŕp. Radicis liquiritiae non decorticateae contusae
grammata mille = 1000.

Aquae destillatae frigidae
grammata sex millia = 6000

Macera per horas 12, dein exprime
et residuo affunde:

Aquae destillatae frigidae
grammata duo millia = 2000.

Post iteratam per horas 24 macerationem ex-
prime, fluida commixta et depurata evapo-
rentur ad extracti liquidi consistentiam.

A mint látjuk, a latin szöveg két annyi ideig rendeli meg az újolagos áztatást!

Ezen méltán kifogásolható áztatási eljárás már az 1871-iki kiadásban az *Extractum Graminis* készítésénél (lásd a 186 és 87-ik lapokat is előfordul, (még pedig betűkkel írva, minélfogva nem lehet nyomdahiba) a honnan az minden critica nélkül egyszerűen csak le van másolva!

Az ilyen utasításokból aztán felette bajos a gyógyszerésznek eligazódni, hogy vajjon fél napig, vagy pedig egész napon át eszközölje az újolagos áztatást. Az *Extractum Rhei* készítésénél az új magyar *Pharmacopoea* az „*Extractum liquiritiae*“-re utal; a mint látjuk, hibás forrásra hivatkozik.

Végül még egy jelentékeny szöveg-különbözetről kívánok megemlékezni (a 251 lapon) a *Ferrum sulfuricum oxydulatum* (190 sz. a.) készítésénél, a magyar szövegben ez áll:

Tégy az elegybe

Tiszta vasdrótot vagy drótszögeket

száz grammot = 100.

A latin szöveg a drótszögek helyett drótkulcsokat rendel az elegybe tétetni, ugyanis az idézett helyen ez áll:

immitte in miscellam:

Fili ferrei puri, vel clavium fili puri

grammata centum = 100.

(Clavus, clavi, plur. genitivusa = clavorum = szeg, clavis, clavis, plur. genitivusa = clavium = kulcs.¹⁾)

Az ilyen szövegekülönbözetek új magyar Gyógyszerkönyvünk előnyére — nézetünk szerint — nem igen szolgálnak.

A discordantiák vázolását előrebocsátva, átmegyünk új Gyógyszerkönyvünk latin szövegének bírálatára. Őszinte hazafiúi fájdalom fogja el keblünket akkor, a mikor úgy hazánkban, valamint a művelt külföld előtt orvostudományi kulturánk haladásáról tanuskodni hivatott eme monumentális munka latin szövegét egyszerűen el kell itélnünk ama végére mehetetlen sok hiba miatt, melyek a latin nyelv és nyelvtan elemi szabályaiba ütköznek. Hazai tudományos előhaladásunk iránt a jóakaratulag érdeklődő külföldi tudósok — nyelvünket nem értvén — Pharmacopeáknak latin szövegére vannak utalva a kik előtt szerfölött kedvezőtlen világításban mutattatik be a különben teljes tiszteletünkre méltó tudós szakférfiakból egybeállított szerkesztő bizottság aegise alatt világgá bocsátott új gyógyszerkönyvünk. Nem kívánunk ama tényezők kutatásába elegendni, melyek lehetővé tették a szóban forgó munkánuk ilyenén kiállítását.

Jegyzet. Új magyar Gyógyszerkönyvünk latin szövegezése tekintetéből követendő mintaképül szolgálhatott volna az osztrák Pharmacopoea bármely kiadásának correct latin szövege, kevésbé a Pharmacopoea Germanica 2-ik kiadása, a melyben az idegen eredetű s ragozhatlan „Gas“ névszónak derűre-borúra ragozott formáival, valamint a calefac, fervefac, candefac helyett csaknem mindenütt a caleface, ferveface és candeface hibás igeajtogatási végzetekkel találkozunk.

A tisztelt szakülés bármelyik tagja, az új magyar Gyógyszerkönyvvel kezében, meggyőződhetik állításunk alapos voltáról; ismeretetésünk eddigi fonalán tényekre hivatkoztunk, tényeket hozandunk fel elítélő véleményünk igazolására is. A hibás kifejezések s mondatok özönéből — nem akarván a tisztelt szakülés türelmével visszaélni — tarlózatképen csakis a praegnansabbakat fogjuk felsorolni; így például a ragozhatlan tőszámnevek (Numeralia cardinalia) derűre-borúra ragozva fordulnak elő; az egyes számban ragozhatlan mille,

¹⁾ Nyomdahibának alig nevezhető e tévedés; hiszen a rendszeresen ragozott nyomdahibák felette ritkák, nagyon valósz. nű, hogy a tudákos betűszedő a szövegen javítani akarván, azt — a mint látjuk — alaposan megrontotta.

és ennek millia többese a legtöbbször helytelenül van alkalmazva, ezekre vonatkozólag néhány idézettel fogunk szolgálni:

460 sz. alatt a *Tinctura Cantharidum* készítésénél olvashatni: *Digere per triduum. Tinctura filtrata sit grammatum centorum* (centum helyett). Ugyanez ismétlődik a *Tra Chinae simplex*, a *Tra Digitalis*, a *Tra Gallarum*, a *Tra opii crocata* készítésénél is. Továbbá a *quadraginta* helyett találkozunk *quadragintorum*-mal az 543-ik s 583-ik lapon, *quadragintis*-szel a 179-ik, 203, 367, 539-ik és 553-ik lapon; a *quingenta* helyett olvassuk a *quingintorum*-ot az 543-ik lapon, és *quingintis*-t a 203-ik és 221-ik lapon; nem ritkák a *sexagintis*, *septuagintis* és *octuagintis*, valamint a *sexagintorum* is, mely utóbbi a *Syrupus corticum aurantiorum*-nak készítési formulájában épenséggel háromszor ismétlődik (lásd az 541-dik lapon!) ilyformán:

Rp *Flavedinis corticum aurantiorum*

grammata sex = 6,

Spiritus diluti

grammata sexaginta = 60,

digere per triduum et cola,

Colaturam grammatum sexagintorum = 60,

iterum digere per triduum cum

Flavedinis corticum aurantiorum

grammatibus sex = 6,

Hanc colaturam grammatum sexagintorum = 60,

digere denuo per triduum cum

Flavedinis corticum aurantiorum

grammatibus sex = 6,

Colatura dein filtrata sit

grammatum sexagintorum = 60,

sat., sat., sat.

Az *Aluminium hydro-oxydatum* (47-ik lapon) készítésénél hibás e mondatszerkezet:

„grammatibus duobus mille, quingentis = 2500,

mely következőleg igazítandó ki:

grammatibus bismille, quingentis,

vagy: grammatum duobus millibus et quingentis.

Az „Aqua amygdalarum amararum“ készítési formulájában két ízben is bajt csinál a mille, például mindjárt az első sorban olvasható:

Rp. Amygdalarum amararum grammata millia et
ducenta = 1200,

mi így javítandó:

Rp. Amygd. amararum grammata mille et ducenta;
alább ezt találhatni:

Cum

Aquae communis grammatibus octo millia = 8000,
mi következőleg helyesbítendő:

Cum

Aquae communis grammatum octo millibus,

vagy:

Cum

Aquae communis grammatibus octies mille.

Hogy a mille és millia habár nem is ezer-, de mindenesetre sok nyelvtani botlásnak okozója, kitetszik a következő sorozatból, egyszeres a hiba az Aqua Calcis, a Decoctum Zittmanni fortius, a mitius, az Extractum Centaurii, Chinae, hyosciami foliorum, az Extractum malatis ferri, az Oleum hyosciami foliorum, a Pulpa prunorum, a Roob Juniperi és Sambuci, a Scilla siccata, a Stibium sulfuratum rubrum, a Syrupus mororum és Rubi idaei formuláiban; 2-szeres az Aqua Cinnamomi spirituosa, az Aqua foeniculi, az Aqua menthae piperitae, az Extractum liquiritiae, a Mel depuratum, és a Succus liquiritiae depuratus, — s végre háromszoros hiba található az Extractum Aloes és Spiritus aromaticus készítési vényeiben.

Találkozunk egyébiránt a grammatica szabályaiba ugyan nem ütköző, hanem mindazonáltal nem eléggé correct kifejezésekkel, ilyenek például: az „Amylum tritici“ jellegzése kezdetén; Venditur in frustis irregularibus etc; holott jóval helyesebb volna a következő: Obvenit in quaestu in frustis etc.

Az „Antidotum Arsenici“ készítésénél (65. lap) e ropogós mondatszerkezet: „Adde propter evitacionem auctionis temperaturae in parvis portionibus“ helyett ajánlhatnám a következőt: Adde ad evitandum temperaturae augmentum in portionibus minutis etc.

Nyelvtani szempontból helyes, növénytani tekintetből azonban helytelen kifejezésekkel találkozunk a Lobelia (349-ik lapon) leírá-

sában, hol az inflorescentia = (virágzat) helyett efflorescentia fordul elő ily módon: „efflorescentia est racemosa“, mit a botanicusok világszerte inflorescentiának neveznek; — továbbá a Sambucus virágai gyűjtéséről (a 489-ik lapon írva vagyon; Colligendi flores tempestate sicca statim post aperitionem et siccandi; a növénytudósok a virágok kinyílását „Anthesis“ nevezetével jelölvén, az „aperitio“-t helytelen kifejezésnek kell tartanunk; s az idézett mondat következőleg javítandó: „Colligendi flores tempestate sicca, illico post Anthesim, et siccandi.“

A „Lana Gossypii“ elnevezés bátran mellőzhető lett volna a „Gossypium“ helyett, annyival inkább, mert a kémszer-készleteti eszközök között a 18. sz. alatt említett tiszta gyapot latinul Gossypium purumnak van fordítva; azután a Pharmacopoea Germanicában szintén Gossypium depuratum nevezete alatt fordul elő; nem volt tehát szükség a gyapotot „Lana Gossypii“-nak — a Baumwolle mintájára — elkeresztelni.

A kisebb-nagyobb fokozatú nyelvtani botlások tarka elegyéből csak még néhányak bemutatására szorítkozom, például az Amyle nitrosa (59-ik lapon) tárgyalásánál hibás a következő igeragozás: „donec odor Amyle nitrosae „evanescerit“ evanuerit helyett; a 63-ik lapon az Anisum stellatum utolsó sorában előfordul „arboris japonici“ japonicae helyett; az Extractum Cannabis indicae (219. l.) és a Tinctura Cannabis indicae (567. l.) készítésénél a „Summitatum“ helytelen a Summitatum helyett; a Juniperus (297-ik lapon) címében hibás az „Arbusculus“, arbuscula helyett; — az Acidum arsenicosum (11-ik lap) leírásában hibás e mondat: „Sublimatum hocce sub microscopio investigatum crystallis instar octaëdricis vel tetraëdricis regularibus observatur“, mely így javítandó ki: „Sublimatum hocce sub microscopio investigatum crystallorum instar octaëdricorum (vagy octaëdricarum) vel tetraëdricorum (vagy tetraëdricarum) regularium observatur. Az Acidum carbolicum leírásában (15. lap) hibás a „refrangentem“ refringentem helyett. — Az Acidum carbolicum liquidum jellegzésénél (a 17-ik l.) hibás ragozással találkozunk, ugyanis így áll: „ut solutio tota litrae unae respondeat“, e helyett: litrae uni respondeat; ugyancsak ott (a 19-ik lapon) az utolsó bekezdésnél hibás a „grammati uno . . . respondent“, mi „grammati uni . . . respondent“-re javítandó.

— Az Aconitumnál (37-ik l.) hibás e mondat: „*Tubera fracturam farinosam ostentanda*“, mely helyett „*ostentantia*“ teendő; ugyancsak itt a hibásan ragozott „*tuberorum*“ helyébe *tuberum* teendő. Az Aloë (43-ik l.) jellegzésénél a következő helytelenséggel találkozunk: „*In Aquae fervidae partibus duabus coloris fusci solvitur, holott colore fusco solvitur*—nak kellene állani.

A 211-ik és következő lapokon a kivonatok általános ismertetésében feltűnő nyelvtani botlások fordulnak elő, példaként említem a félsűrűeket: „*subspissa; medium inter liquidis et spissis tenent*“; a praepositio inter „*Accusativus*“—szal, és nem „*Ablativus*“—szal jár; minélfogva az idéztem hibás mondat eképen igazítandó ki: *subspissa; medium inter liquida et spissa tenent*; — találkozunk ugyanitt abszurd szóképzésekkel is, ilyen például a helytelen *aequeo* ige *aequo*, *aequas*, *aequare* helyett a következő mondatban: „*ut pondus prius et nunc adhibiti Dextrini aequat ponderi obtenti extracti sicci*“, *aequet* helyett; de ez utóbbinak „*Accusativus*“—szal kellestven állnia, az említett mondat a következő módon lett volna kijavítandó: *aequet pondus obtenti extracti sicci*; lehetett volna egyébiránt az „*aequalis*“ tulajdonságnevet is használni, s akkor a mondat szerkezetben az „*aequeat*“ helyett „*aequale sit*“ lett volna teendő; — megjegyzem még, hogy a szóban forgó hiba a 215-ik lapon ismétlődik; mely körülmény a nyomdahiba lehetőségét annyival inkább kizárja, mivel az említett hibás mondat szerkezet az első kiadás megfelelő helyén szintén előfordul, s onnan van — minden critica nélkül — egyszerűen lemásolva. Az imént említett lapon megütközéssel találkozunk újra egy grammatikai nonsens-szel az „*exigiti*“ képében a következő mondatban: „*quae sic ponderi exigiti extracti sicci quam rectius correspondet*, a mi magyarul (a magyar szöveg szerint) azt jelentené: „mely mennyiség a száraz vonat kívánt súlyának a leghelyesebben felelend meg“; az *exigiti* nemcsak nyelvtanilag rossz, hanem egyszersmind értelemzavaró is; a fentebbi mondat — a magyar szövegnek megfelelőleg — következőleg lenne módosítandó: *quae sic ponderi postulato vagy praescripto extracti sicci quam rectius correspondet* (ago, exigo; actum, exactum, nem pedig *exigitum*.)

Hogy a gas a német gyógyszerkönyv mintája nyomán szintén derűre-borúra ragozva fordul elő, elégnék tartom csak megemlíteni.

A kémszerek első osztályába tartozó „közéltőleg ötször szabályos kémszerek“ latin elnevezése rosz és érthetetlen, mert „quingentis circiter normalia Reagentia“ helyett vagy „quinquies“, vagy „quintupliciter circiter normalia Reagentia“-nak kellene állania, nem pedig quingentis, a mi ötszáznak felel meg; — egyébiránt az 1871-diki kiadásban az idéztük értelemzavaró hiba szintén előfordul, s onnét van — a mint láttuk, több is — a critica teljes mellőzésével — pusztán az új magyar Gyógyszerkönyvbe átplántálva.

Azt hiszem, a felsorolt idézetekkel eléggé bebizonyítottam, hogy nem túloztam, a mikor új magyar Gyógyszerkönyvünk latin szövegét elítélendőnek jelentettem ki; és a mint annak előnyös oldalait nem hallgattam el, úgy annak hátrányait sem mellőzhettem hallgatással.